

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד ר' **משה שניצר** ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה" ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי" 03-5775333

חתימת סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 471

האשה החשובה רודפת צדקה וחסד מרת **רדה שניצר** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל תנצב"ה

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1096

מסכת שבת ע"ט - פ"ה ♦ כלאים א', ה' - א', ט'

בס"ד, א' סיון תש"פ

השבוע בגליון

- ♦ "שבת הגדול" על שום מה?
- ♦ המצרים גילו בקיאות בהלכות שבת
- ♦ יום פטירת מרים הנביאה
- ♦ יי בניסן חל בשבת?

- ♦ מציאות הכשפים על פי המקורות
- ♦ איסור כלאים

- ♦ ההבדל בין חיבור לבין יניקה
- ♦ "זה העציץ ילך לנהר..."
- ♦ "גבר" תמורת גבר
- ♦ כפרות בערב ראש השנה

דבר העורך

חג השבועות בשנת ה'תק"ט

בחג השבועות בשנת ה'תק"ט, התרחש מאורע היסטורי שנחקק בלב אומתנו.

ביום טוב שני של חג השבועות קושטו רחובות העיר וילנא. המון נכרים סובבו בארשת פנים חגיגית, והתכונה לקראת המאורע הגדול ניכרה על פניהם. אותה שעה התכונן גר הצדק, הקדוש רבי אברהם בן אברהם, בנו של הגרף פוטצקי, לעלות על המוקד, על קידוש שמו יתברך.

בהגיע הרגע נלפת הקדוש בידי תלמינו והובל ברחובות העיר במסע ראוהו, למען ישמעו וייראו. מבין חרכי החלונות המוגפים הציצו יהודים מפוחדים, בראותם את מסע השיסוי, ותזלנה עיניהם דמעות בעיצומו של חג מתן תורה, על שככה אירע לו לגר הצדק שקיבל על עצמו עול תורה ומצוות בלא רתע.

מפי השמועה מספרים כי על פניו של הקדוש לא ניכרו סימני בהלה, חרדה או בעתה. להיפך, על פניו זרחה הילה רוחנית, רגליו הכבולות פיזו, וידיו האזקות התנועעו בדבקות בעודו שר ברטט של שמחה: "אבל אנחנו עמך בני בריתך, בני אברהם אוהבך... מרטיט. שנים אחר כך נהגו לזמר בישיבת ואלאזין את ניגונו של הגר, בדבקות ובסילודין.

הרב אברהם ריין ז"ל, יליד העיר וילנא, סיפר כי בעירו היו מוסרים בדמעות מדור לדור, דו-שיח שהתנהל בין הקדוש לתלמינו הנכרים.

בהלך הקדוש אל מותו, הביטו בו התלמינים וגם ליבם הערל נמס. ויפן אחד מהם אל הקדוש רבי אברהם וישאלנו לאמר: האם תנקום בנו בעלותך לשמים?

הקדוש רבי אברהם הביט בו וסיפר את המשל הבא. **מעשה** במדינה שבה נהגו כי במות המלך אין המלוכה עוברת לבנו אחריו, אלא גדולי המדינה מסבים למשתה יין ודנים במי ראוי לבחור כמלך. והיה היום והמלך מת. כשוך האבל התכנסו גדולי המדינה למשתה יין, וכטוב לבם ביין הועלתה הצעה, כי הם יצאו אל היער הסמוך והאישי הראשון אשר בו יתקלו - יהי המלך.

ויצאו המסובים היערה, ואחר שיטוט כושל בין העצים העבותים, נשמע קול נהרה קצובה בוקע

דף פא/ב היה מונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתדות מיחייב משום תולש

ההבדל בין חיבור לבין יניקה

בסוגייתנו, במסכת גיטין (ב/ז) ובמסכת מנחות (דף ע/א), מתרכז הדיון בשאלה חשובה ועקרונית הנוגעת לנושאים רבים - "עציץ נקוב".

עציץ המונח על האדמה ויש בו נקב, הרי הוא יונק מן האדמה דרך הנקב וגידולו הרי הם כגידולי קרקע לכל דבר ועניין. על כך אין חולק. במסכת גיטין הגמרא דנה לגבי עציץ נקוב שהוגבה ונתלה מעל האדמה, האם גידולו חייבים בתרומות ובמעשרות מן התורה; האם הם נחשבים כשאר גידולי קרקע, או כפירות שלא גדלו באדמה [מדברנן חייבים להפריש גם מפירות שלא גדלו באדמה, גיטין סה/א ועוד]. סוגייתנו עוסקת בעציץ נקוב המונח על האדמה, מה דינו של המרימו בשבת מעל הקרקע, האם עבר על איסור תולש, שהרי בשבת אסור לתלוש גידולי קרקע, והגמרא אומרת, שהמגביה עציץ מן הקרקע בשבת חייב! לכאורה, גמרא זו מהווה הכרעה לכך, שעציץ נקוב שאינו מונח על האדמה אינו יונק ממנה, שאם לא כן, מדוע המרים את העציץ נחשב כמי שתלש אותו.

אולם, בעלי התוספות מבארים, כי כוונת הגמרא היא, שהעושה כן עובר על איסור מדרבנן בלבד, שכן, אכן, מן התורה לא תלש, מפני שהעציץ ממשיך לינוק בעודו באוויר.

מעתה, כאשר נעייין בשני פסקי הלכות של הרמב"ם, נמצא עצמנו נבוכים ותמהים. הרמב"ם פוסק (הל' שבת פ"ה הל' ד'), כי המגביה עציץ נקוב בשבת חייב משום תולש. כאשר הרמב"ם נוקט בלשון "חייב", כוונתו שחייב מיתה מן התורה, כך כותב הוא עצמו בכללים הפותחים את הלכות שבת בספרו. הא למדת, שעציץ נקוב המוגבה מן הקרקע, הרי הוא תולש מן הקרקע. המסקנה המתבקשת היא, שבהלכות תרומות ומעשרות הרמב"ם יפסוק, כי גידולי עציץ נקוב אינם חייבים מן התורה בהפרשת תרומות ומעשרות, שהרי אינם גידולי קרקע, אך למרבה הפלא הדבר אינו כן, בדברי הרמב"ם מבואר (הל' תרומות פ"ה הל' ט"ו), כי גידולי עציץ נקוב חייבים בתרומות ובמעשרות מן התורה!

מה פשר הדבר.

הגאון רבי חיים הלוי מבריסק זצ"ל, התווה את חותמו גם בשאלה נוקבת זו (חידושי הגר"ח השלם, סי' י"ג). הגר"ח זצ"ל מסביר, כי לפנינו שני נושאים שנכרכו זה בזה והתפתלו יחד, עד שהם דומים כאחד ולכשנבדיל ביניהם ונבחין בשוני העצום ביניהם, תימוג קושייתנו מאליה.

יניקה וחיבור, שני דברים המה: שני פנים לקשר שבין דבר הגדל בקרקע לבין הקרקע. גידול הקרקע יונק ממנה את לשדה. לבד מזאת, הוא מחובר אליה באופן פיזי.

חיוב תרומות ומעשרות חל על גידול קרקע, על הפרי שהקרקע גידלתו, הוא אומר, על הפרי שינק מן הקרקע. מה לנו אם היה מחובר אליה, תפוס בה ואחוז בה, עיקר שאב ממנה את כוחו. לפיכך, גם גידולי עציץ נקוב המוגבה מעל הקרקע חייבים בתרומות ובמעשרות, שנתגדלו על ידי האדמה.

צעילוי נשמת

מרת **רחל פריי** ע"ה
ב"ר ניסן ז"ל
נלב"ע ב' בסיון תשס"ו
תנצב"ה

צעילוי נשמת

מרת **חנה פייגא גרוס** ע"ה
בת הר"ר יקותיאל יהודה נוימן זצ"ל
נלב"ע כ"ט באייר תשנ"ה
מרת **יוטא ביילא לוינגר** ע"ה
בת הר"ר צבי פרידמן זצ"ל נלב"ע כ"ט באייר תש"ן
תנצב"ה
הונצחו ע"י ר' שלום גרוס הל"ו
ורעייתו מרת פנינה פול תח"ל לבית לוינגר - פתח תקוה

צעילוי נשמת

הר"ר **יהודה אריה פודהורצר** ז"ל
ב"ר ישראל אברהם הל"ד
נלב"ע חג השבועות תשס"ד
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידינו בני המשפחה שיחיו

איסור תולש בשבת קובע, כי אסור לתלוש מהקרקע דבר המחובר אליה. לפיכך, המגביה עציץ נקוב מן הקרקע עובר על איסור תולש, שהרי ניתק בין הדבר הגדל בקרקע לבין הקרקע. אמת, גם בעודו מונף באוויר, מוסיף הפרי לינוק מן הקרקע, אך מאחר שבמעשהו ניתק את חיבורו של העציץ, ששוב אינו "מחובר" לקרקע, הרי הוא "תולש"! [ועיי"ש עוד שמבאר לפ"ז את שיטת הרמב"ם בדין הכשר וקבלת טומאה לזרוע בעציץ נקוב].

דף פא/ב האי פרפיסא

"זה העציץ ילך לנהר..."

כמעט בכל קהילות ישראל נהוג לערוך "כפרות" בערב יום כיפור. מרן רבי יוסף קארו כותב נחרצות (שולחן ערוך או"ח סי' תר"ה): "מה שנוהגים לעשות כפרה בערב יום כיפורים לשחוט תרנגול על כל בן זכר ולומר עליו פסוקים, יש למנוע המנהג". הרמ"א חולק על כך: "ויש מהגאונים שכתבו מנהג זה, וכן כתבו אותו רבים מן האחרונים, וכן נוהגין בכל מדינות אלו ואין לשנות, כי הוא מנהג ותיקין".

המקור הקדום ביותר למנהג עריכת כפרות הוא דברי הגאונים המצוטטים באריכות על ידי רש"י בסוגייתנו (הגר"א או"ח סי' תר"ה, "חתם סופר" בחידושיו למסכתנו בשם המגן אברהם סי' תר"ה סוף סק"ג).

גמרתנו עוסקת ב"פרפיסא", שהוא עציץ שגדלים בו זרעונים שונים. רש"י כותב (ד"ה האי פרפיסא), כי עציץ זה אינו כיתר העציצים, אלא ייעודו לכפרות: "ובתשובת הגאונים מצאתי שעושים חותלות מכפות תמרים, וממלאין אותם עפר וזבל בהמה, ועשרים ושנים או חמישה עשר יום לפני ראש השנה עושין כל אחד ואחד לשם כל קטן וקטנה שבבית, וזורעים לתוכן פול המצרי או קיטנית, וקורין לו פרפיסא וצומח, ובערב ראש השנה נוטל כל אחד שלו, ומחזירו סביבות ראשו שבעה פעמים, ואומר: זה תחת זה, וזה חליפתי וזה תמורת, ומשליכו לנהר".

מדוע ולמה?

חתם סופר זצ"ל כותב (שם), כי באים לרמז בכך, שאם נגזר על האדם שזרעו יכלה בשנה הבאה, הרי שקללה זו תחול על הזרעונים שבעציץ. כמו כן, בימיהם תינוקות רבים נספו במחלת ה"אסכרא" המביאה למיתת חנק, ולפיכך זרקו את העציץ לנהר "ובזה יכופר לו ולבניו ויחיו", שהרי החייב במיתת חנק, "או טובע בנהר או מת באסכרא".

"גבר" תמורת גבר: שנים אחר כך כבר נהגו לשחוט תרנגול לכפרה. הרא"ש בפסקיו (יומא פ"ח סי' כ"ג) מביא מנהג זה על כל פרטיו, ובהתייחסו לשאלה מדוע תרנגול דווקא ולא בעל חיים אחר, השיב כי יתכן שמנהג זה התקבל מפני שהתרנגול הוא בעל החיים המצוי ביותר בבתים. אכן בקהילות עשירות נהגו לערוך כפרות בבעלי חיים מצמיחי קרניים, להזכיר את אילו של יצחק. כמו כן הוא מציין, כי התרנגול קרוי "גבר", ולפיכך העדיפוהו בעת כפרה של גבר תמורת גבר.

ראוי לציין את דברי האחרונים, כי יש להקפיד ליטול לכפרות בעלי חיים שאינם ראויים לעלות על המזבח כקרבן, כדי שלא יוצר חס וחלילה בלבול וטעות, ולא יחשיבו את הכפרות לקרבן ("משנה ברורה" שם ס"ק ד').

כיום מנהג עריכת כפרות חוצה קהילות ועדות, גם בני עדות המזרח הסרים למרותו של המחבר, זאת לאחר שרבי חיים ויטאל כתב בשם רבו האר"י ז"ל, שנהזר מאד לקיים את מנהג הגאונים בערב יום כיפור ("כף החיים" סי' תר"ה ס"ק ה').

מעניין לציין, כי היעב"ץ כותב ("שערי שמים" קי"ב ע"א), כי גם בימינו, מי אשר אין ברשותו תרנגולים לעריכת כפרות, ואף ממון אין לו לכפרות, ייטול זרעונים אלו ויערוך עמם כפרות.

כפרות בערב ראש השנה: לקראת סיום נציין, כי אנו נוהגים לערוך כפרות בערב יום כיפור, כפי שכתב הרא"ש הנזכר, ברם, רש"י בסוגייתנו המביא מנהג זה כתב, כי עורכים כפרות בערב ראש השנה.

דף פא/ב מאי כשפים

מציאות הכשפים על פי המקורות

גמרתנו מספרת: מעשה ברב חסדא ורבה בר רב הונא שהיו נוסעים בספינה, וביקשה מהם "מטרוניתא אחת" לשבת ביניהם, אך הם סירבו. או אז היא לחשה דבר כלשהו והספינה עצרה ממהלכה. אמרו הם שם טהרה (רש"י) והספינה המשכיחה להפליג. הגיבה הנכרית: מה אעשה לכם שאיני יכולה לשלוט בכם בכשפי, שאתם נזהרים מלקנח בחרס, אינכם הורגים כינים על בגדיכם, מקפידים שלא ליטול שום כרישים ובצל מן האגודה שאוגדים הגננים ובשל כך הכישוף אינו שולט בכם. גמרתנו זו היא רק דוגמה אחת למקרים רבים בהם חז"ל (ראה לעיל י"א, פסחים ק"א, סנהדרין ס"ז/עוד) התייחסו לכשפים, שדים וכדומה. במסגרת מאמרנו נתוודע לדעות הראשונים על נושא זה.

שתי דעות עיקריות קיימות בראשונים. יש השוללים לחלוטין קיומם של כשפים, ורבים מרבותינו חולקים עליהם וסוברים, כי הם כח על טבעי.

הרמב"ם (בפרוש המשנה ע"ז פרק ד' ג', ובהלכות עבודה זרה פרק י"א ה"א וה"ט"ז, באגרת תימן, מהדורת הרב שילת עמ' קלו-קלו וכן במורה נבוכים ח"ג פרק ל"ז), שולל נחרצות קיום מציאות אנושית לפעול באופן על טבעי, מלבד פנייה לבורא עולם. לדעתו, התורה הקדושה אסרה להתעסק עם כשפים, "לא נתחשו

ממרחק מה. כעבור חיפוש קצר הם עמדו סביב הלך עני ואביון, בגדיו בלויים וסחבות לראשו, הנם שנת ישרים.

הקיצוהו משרתיהם, הרימוהו ונשאוהו אל ארמון המלכה, וילמדוהו וילמדוהו טובי המורים את נימוסי המלכות ואת גינוניה, ולאחר חצי שנה ניאאותו לחשפו בפני הקהל הרחב במעמד חגיגי וממלכתי. **כשוב** המלך מן המעמד ויצו את משרתיו לרתום את כרכרתו, יען ברצונו לצאת מן העיר. ותצא שיירת המלך, על משרתיו, מלווי, מזכיריו, שומרינו ופמלייתו אל היער. בהגיעם אל היער, ציווה המלך על משרתיו לאמר, כי יחפרו סביב גזע עץ שהורה עליו בידו, ויחלצו מן האדמה שק אפרפר. כאשר הוציאו המשרתים את השק, חיבקו המלך והכניסו אל כרכרתו וישבו הארמונה.

בהגיעם אל הארמון, נכנס המלך אל חדר המלכות, הציב את השק על השולחן, פתח את קישוריו והוציא ממנו... חתיכות לחם מעופשות, קשות כאבן, וישמח עליהן כמוצא שלל רב. לסובביו הסביר בהנאה, כי חתיכות לחם אלו נאספו על ידו בעמל רב בתקופת עוניו, ואינו רוצה להפסיד את אשר אגר בימים ההם.

פני הסובבים חפו. המלך לא הבין את מעמדו. לא קלט את רום ערכו.

הקדוש רבי אברהם המשיך וסיבר את אזני תליונו: וכי חושב אתה כי בעלותי השמימה, אל רום המעלה, אתעסק בחתיכות לחם מעופשות? וכי דעתי תהיה פנוייה לנכום כך? הן זכיתי להתעלות למעמד קדוש, היום הנני נמנה על עם סגולה, בן מלך מלכי המלכים הנני, דבקתי בעם ישראל, למדתי תורה הקדושה, ועתה אתעלה עוד יותר בישיבה של מעלה. הסבור אתה, כי מרום מעמדי אזכור ואעסוק בדברים שאין בהם ולא מאום?!

אור הלהבות קרן על פניו הזורחות של הקדוש. אש המוקד בערה בעוז. רבי אברהם הזדקף ופתח בברכת קידוש ה', והתליונים דחפוהו בידיהם הזדוניות אל להבות האש ומתוכן נשמע רבי אברהם מסיים את ברכת קידוש ה':

במעמד היה נוכח יהודי אחד, הלא הוא בעל יסוד ושוש העבודה, אשר השיב "אמן" רועד ונורא על ברכת קידוש ה' של הקדוש רבי אברהם.

תלמידי החפץ חיים סיפרו, כי העיד בשם הגאון מוילנא, כי אם היו עשרה יהודים משיבים אמן על ברכתו, כבר היה עם ישראל זוכה לגאולה.

לאחר מכן הצליח הגאון מוילנא להציל חלק מאפרו במסירות נפש והביאו לקבורה.

★ ★ ★

משלו הנורא של הקדוש רבי אברהם ה"ד, על ערש מוות, והתנהגותו הקדושה, משמשים זה דורות כמגדלור ליהודים בכל הקהילות עדיהן הגיע דבר המעשה. רבי אברהם ה"ד חידד וחרט בלב יהודי תקופתו את האמת הפשוטה, כי העולם הזה אינו אלא עולם השקר, ועלינו היהודים לעלוז ולשמות, על כי תורת אמת משמים ניתנה לנו ביום חג מתן תורה, באמצעותה ועל ידה אנו זוכים להתעלות ולהתקדש בעולם הזה.

המעניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. mendelson@meorot.co.il 03-570-67-93 דוא"ר: 03-570-67-93

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף פג/ב אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליהן

כיצד יודעים את התורה

נזדמן רב אחד לביתו של "חתם סופר" זצ"ל והרצה לפניו מחידושו. לתדהמתו גילה כי כל חידושי - נהירים היו לו לחתם סופר זה עידן.

- התורה פורחת במוחו של הגאון מפרשבורג! קרא בהתפעלות.

- לא ולא, מוחה כנגדו החתם סופר אין כאן שום מעשה ניסים, וזהו הסוד: ארבע עשרה שנה לא ישנתי במיטה עבור לימוד התורה!...

דף פג/ב אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה

להתעורר על התורה

רבי ברוך פרנקל תאומים, ה"ברוך טעם", עסק בתורה בהתמדה גדולה במשך כל ימי חייו. בצעירותו, מפני התמדתו, השתמש במנורה מסויימת להאיר לו את הלילות בהם שקד על לימודיו. תאורה זו בערה בחומרים שהזיקו לו לראייתו בשנותיו המאוחרות עד שעניו כמעט וכהו. פעם התבטא בהקשר לכך, ואמר: מאחר שעניו כהו מפני עמלי בתורה, והרי סומא חשוב כמת, הרי שזכותי להמית עצמי על התורה!...

ולא תעוננו... אל תפנו אל האובות ואל הידעונים ואל תבקשו לטמאה בהם" (ויקרא יט), "לא ימצא בך... קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחבר חבר ושאל אוב וידעוני ודורש אל המתים" (דברים יח), מפני שהם דברי הבל, ואין לעסוק בדברי הבל.

בדעתו מחזיקים קדמונים בראשם הרס"ג הכותב על הידעונים "החושבים שהם יודעי עתידות". זו דעת הגאונים ("אוצר הגאונים" סנהדרין מה/ב אות תתקכ"ב), כמו גם הראב"ע (ויקרא יט/לא) הכותב: "וריקי המוח אמרו לולי שהאובות אמת... לא אסרם הכתוב. ואני אומר הפך דבריהם כי הכתוב לא אסר האמת רק השקר" ואת הנאמר בסוגייתנו הם מסבירים בדרך המשל, ולא כפשוטו.

את הסוגיות התלמודיות בהן מוזכרים כשפים ושדים כדבר שיש בו ממש, מסביר המאירי בכך, שחז"ל לא האמינו בהם, אך הם כתבו כן כדי למזער את האמונה בהם בעיני העם, שהרי ההמונים האמינו בכשפים, והיה צורך להסירם מזו הדרך.

לדעת רמב"ן (דברים יג/ה יח/ג) וראשונים רבים נוספים (רשב"ם דברים יח/ג; אברבנאל על פרשת שופטים; הר"י אבן שועיב בדרשותיו, פרשת ראה, ד"ה ומה שלקחו; אבא מארי מלונלי, הביאו הרשב"א בתשובה ת"ג; החינוך מצוה ס"ב; רשב"ץ בפירושו לברכות דף ג ובעמ' נד ע"ב, ועוד), יש ממש בכשפים ובשדים, וכך מסביר הנצי"ב (העמק דבר, דברים יח/ד): "שענייני כישוף הוא דבר סגולי בסתרי הטבע, כשמשתמשים בו ההכרח לדעת לפי סגולת הטבע שהטבע יוצר כל יתברך בו". על מקורם של כוחות אלו כותב רמח"ל זצ"ל, בספרו "דרך ה'" (ח"ג פ"ב) באריכות, כי הקב"ה ברא את העולם זה לעומת זה, וכנגד כוחות הקדושה נבראו כוחות הטומאה. ראוי לציין, כי הגאון מוילנא זצ"ל דוחה בביאורו ל"שולחן ערוך" (יו"ד סי' קע"ט ס"ק י"ג) את שיטת הרמב"ם בעניין זה, וכתב כי כל הבאים אחריו, ללא יוצא מן הכלל, חלקו עליו. לבד מזאת הוא מוכיח כן מגמרות ומדרשים (עיי"ש).

דף פד/ב מנין לערוגה שהיא ששה

איסור כלאים

אף על פי שאין בידינו תלמוד בבלי על מסכת כלאים, בפני לומדי הדף היומי עומדת הזדמנות נדירה, לרכוש יסודות ומושגים חשובים מענייני איסור כלאים, שכן, דף שלם במסכת שבת הוקדש לענייני "ערוגה".

"כלאים".

מונח זה, המזעזע את אמות הסיפים של בית המדרש בשעה שדשים בו, כולל בתוכו שלשה סוגים של כלאי הקרקע: כלאי זרעים, כלאי הכרם והרכבת אילן, ושלשה סוגים אחרים: כלאי בגדים - שעטנז, כלאים של בעלי חיים בחרישה, וכלאים בהרבעה. ננצל את ההזדמנות כדי לרכוש רקע חשוב על כלאי זרעים, ובד בבד נשים את ליבנו למחלוקת ראשונים חשובה ביותר בכלאי זרעים.

איסור כלאי זרעים קובע, כי אסור לזרוע זרעים בערבוב, שנאמר "שדך לא תזרע כלאים". כלאי זרעים. כלאי הכרם הוא איסור נוסף, אשר לפיו אין לזרוע בכרם זרעים מסויימים [הכלאים גם נאסרים בהנאה]. בשונה מכך, זרע ונטיעת אילן מותר לזרוע בסמיכות, ואילו הרכבת אילן על אילן, אסורה.

משפט פלאי מופיע ברש"י בסוגייתנו כמו גם במסכת בכורות (נד/א) והוא גורר אחריו תגובה נדירה של בעלי התוספות. רש"י כותב, כי עיקר איסור כלאים הוא בעירבובם, אפילו בכלאים של "כלאי הכרם" האסורים מן התורה, וקל וחומר בכלאים של "כלאי זרעים" האסורים **מדרבנן**.

בעלי התוספות, כמו גם כל לומד מצוי, מתפללים ביותר, הן גמרות מפורשות קובעות כי כלאי זרעים אסורים מן התורה, ולכך נתכוונה תורתנו באמרה "שדך לא תזרע כלאים". בעלי התוספות תמיהם פעמים רבות בסוגיות הש"ס על סבם רש"י, מקשים עליו, פורכים את שיטתו, אך זאת הפעם הם כותבים (בכורות שם): "ודומה שהוא טעות סופר!" הם הגיעו למסקנה, כי דבריו לא יתכנו כלל ועיקר. אכן, ראוי לציין, כי רש"י עצמו כותב במסכת קידושין (לט/א ד"ה "והא"), כי כלאי זרעים אסורים מן התורה.

ערוך השולחן (יו"ד סי' רצ"ו סעי' ב') טוען, כי רש"י מצדד בלשונו זו בצד אחד למחלוקת גדולה בראשונים, על אודות אופן איסור זריעת כלאי זרעים. יש מן הראשונים הסוברים, כי איסור התורה בכלאי זרעים מתייחס לזריעת שני המינים יחד. לאמר, לאחר שמין אחד כבר נזרע באדמה, אין מניעה לזרוע לצידו את המין השני. מעתה, לשיטה זו, האיסור הוא בזריעת הכלאים, ולא בעובדת צמיחתם בעירבוביה של שני מיני זרעים זה לצד זה. ראשונים אחרים חולקים וסוברים, כי איסור כלאי זרעים תקף הן יחד והן כאשר מין אחד כבר נזרע.

רש"י, איפוא, מתייחס לנידון משנתנו, שיעור ההרחקה בין שני מינים של זרעים, כדי שלא יהיו כלאים. על כך כותב רש"י, כי חיוב הרחקה זה בכלאי זרעים הוא מדרבנן, מפני שמן התורה, כל עוד אינו זורעם יחד, אין איסור כלאים כלל.

[מחלוקת הראשונים הנ"ל מתבססת על רבי יאשיה שפסק להלכה, כי בכלאי הכרם נאסרה זריעת הכלאים יחד בלבד וככל הנראה רש"י סבר, כי לכל הדעות כלאי זרעים נאסרו רק בזריעתם יחד].

משהגענו עד הלום, ראוי לברר איזה מעשה נחשב כזריעת שני המינים יחד, ואיזה מעשה נחשב כזריעתם בנפרד. חזון איש זצ"ל (סי' ב' ס"ק ח) מצדד, כי כל עוד זרע המין הראשון שנזרע באדמה

עד
שהחברותא
מכין לעצמו
תה"ה

גם ר' בנימין
מחשובי האברכים באלעד,
לא מפספס אף יום.
2 משניות ביום וכל היום
נראה אחרת.

כולם מצטרפים
מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם
מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

צעילוי נשמת

הר"ר ישראל מיכל הגר ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל

נלב"ע ב' סיון תשע"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לצעילוי נשמת אבי מורי

ר' משה יוסף בלוגרינד ז"ל

ב"ר אברהם מרדכי ז"ל נלב"ע א' בסיון תשמ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידנו ר' חיים דוד בלוגרינד הי"ו

לא השריש, אסור לזרוע את המין השני בסמוך לו, והעושה כן עובר על איסור תורה [עיי"ש סי' א' ס"ק ז' שיתכן שצריך שבעת זריעת המין הראשון יכוון לאיסור כלאים]. רק לאחר השרשת הזרע באדמה, תהליך המתרחש שלושה ימים לאחר הזריעה, סר איסור התורה אך איסור דרבנן עדיין תקף, גם לאחר מכן [לשיטת ראשונים זו, אף כלאים הנזרעים על ידי שני בני אדם, כל אחד מין אחד, אינו איסור תורה, מפני שאין כאן מעשה זריעת עירוב, חז"א שם].

דף פז/ב ואותו היום חמישי בשבת היה
"שבת הגדול" על שום מה?

בין אלף שמונה מאות שישים ושתיים הסימנים שבארבעת חלקי ה"שולחן ערוך", קיים סימן אחד בודד אשר נכתב על ידי מרן רבי יוסף קארו, שאינו כולל הלכה, דין או מנהג, וייעודו אינו אלא ליידענו על אודות כינויו של יום מסויים. מדובר בסימן ת"ל בחלק אורח חיים, בו נאמר כך: "שבת שלפני פסח קורים אותו שבת הגדול, מפני נס שנעשה בו", והרמ"א מוסיף על כך את מנהג אמירת ההגדה בשבת זו.

על חשיבותה של "שבת הגדול" יעמדו לומדי הדף היומי בסוגייתנו.

בגמרא נאמר, כי מועד שחיתת קרבן פסח בעת יציאת מצרים היה ביום רביעי. בעלי התוספות מעירים (ד"ה "ואותו"), שאם כן קניית קרבן פסח היתה בשבת שלפני כן ולפיכך, "על כן קורין אותו שבת הגדול, לפי שנעשה בו נס גדול, משום שעל ידי קניית הפסח אירעה מלחמת מצרים עם בכוריהם, שנודע להם על ידי כך את מכת בכורות המתעתדת לבוא עליהם". כלומר, קרבן פסח הוא על שם ש"פסח ה' על בתי בני ישראל במצרים" בעת מכת בכורות. כאשר היהודים נשאלו על דבר הקרבן, השיבו, כי עוד ימים אחדים הקב"ה יהרוג את בכורי מצרים. או אז המצרים הכו באבותיהם שלהם, כדי שישחררו את ישראל.

מדברי בעלי התוספות נראה, שהכינוי "שבת הגדול" נפוץ בין העם, אך לא רבים ידעו את מקורו. גם בספר "האורה" שחיבר רש"י נאמר ("דין שבת הגדול"), שנוהגים לקרוא כן את השבת, אך אין יודעים על מה ולמה. רש"י מפרש, כי "שבת הגדול" קרוייה על שם נס שנעשה בה עם קניית הפסח, שהמצרים גזזו על כך שאלוהיהם, הלא הם הכבשים, עומדים לשחיטה, ואך בנס לא הזיקו את ישראל.

טעם זה מעורר תמיהה מסויימת, שהרי כל הימים שמי' ניסן עד ערב פסח היו "ימים גדולים" שהמצרים לא הזיקו בהם לישראל? בית יוסף (שם) עומד על כך ומבאר, כי עיקר כעסם של המצרים היה ביום הראשון, לאחר מכן הם כבר 'התרגלו'.

מדוע יום הנס לא נקבע לפי תאריך החודש? עדיין יש לברר, מדוע יום הנס נקבע לפי יום השבוע שחל בו הנס ולא לפי תאריך החודש, י' ניסן, כפי שאנו נוהגים לגבי יתר המאורעות. מספר תשובות נאמרו בדבר. ה"ב"ח (שם) וה"ט"ז (ס"ק א') כותבים, כי ב' בניסן עלו העם מן הירדן בעת שנכנסו לארץ ישראל. לו י' בניסן היה "היום הגדול", היו טועים כי תאריך זה נתייחד מפני כניסתם לארץ, ולא מפני נס מצרים.

המצרים גילו בקיאות בהלכות שבת: רבי מרדכי יפה בעל הלבושים כותב (שם, סעי' א' ומובא ב"פרישה" שם), כי הנס נקבע לשבת, מפני שעל ידי שהתעסקו עם השה למרות איסור "מוקצה", נודע למצרים כי זו מצווה מן התורה הדוחה איסור מוקצה, ולפיכך הם החלו להתעניין במה נצטוו היהודים. ואילו ה"פרישה" כותב, כי שמע שעיקר הפרסום בקרב המצרים לכך שהיהודים קנו כבשים לשם שחיטה, באה מפני ידיעתם שהיהודים נזהרים בשמירת שבת, ובין היתר אינם קושרים מאומה, לבלתי עבור על מלאכת "קושר". כאשר הם ראו את היהודים קושרים את השה, שאלום על מה ולמה, והשיבו, כי אין זה קשר של קיימא, שהרי השה עומד לשחיטה... שבת קודש, איפוא, היותה גורם מכריע להיווצרותו של הנס, ולפיכך נקבעה כ"שבת הגדול" לזכר הנס.

יום פטירת מרים הנביאה: מעניין לציין את טעמו של מגן אברהם (ס"ק א'), כי י' בניסן אינו ראוי להקבע כיום שמחה על הנס, מפני שהוא יום תענית על פטירת מרים הנביאה (ועיי' "פרי מגדים").

דרשת "שבת הגדול": היו שביכרו טעמים אחרים לקביעת "שבת הגדול", ביניהם טעמו של מהרי"ל, כי בשבת זו נהגו הרבנים לדרוש בפני הקהל ולומר פיוטים ארוכים, והרי היא דומה ליום כיפור הנקרא "יום צומא רבה" מפני אריכות התפילות והתחנונים ("מנהגי מהרי"ל"). טעם נוסף נאמר, כי שבת הגדול כונתה כן על שם שבהפטרה של שבת זו מזכירים את יום ה' הגדול (עיי' הג' מהרש"ל לטור).

י' בניסן חל בשבת? אין ראוי לסיים מאמר זה בלא לציין כי חכמי הדורות דנים בארוכה, כי הטעם העיקרי שכתבו הראשונים ז"ל מתבסס על כך, ש' בניסן חל באותה שנה בשבת. ברם, בסוגייתנו מבואר, כי יתכן שנושא זה שנוי במחלוקת רבתי בין רבי יוסי לרבנן. לדעת רבנן פסח מצרים חל ביום שישי, ואם כן, קניית הפסח התרחשה ביום ראשון [וכדי ליישב את ה"תניא בסדר עולם" המובא בגמרא להלן פח/א, בהכרח שזו דעת רבנן ולכאורה הלכה כמותם] [ח"ק יעקב" שם ס"ק ב']. תשובות שונות קיימות לשאלה זו (ראה מג"א ר"ס תצ"ד ובפוסקים נוספים).

אמיקום

**גומרים ש"ס
ב-5 דקות ליום,
זוכים בשפע גדול**

... ובדאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה מרן ראש הישיבה
הגר"ח קנייבסקי שליט"א הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: *3764

שלמות

הגמרא המושלמת המחבת את הש"ס על לומדיה
 לראשונה: מואר מנוקד מפוסק נותן חשק ללימוד

מאורות
 הדף היומי

ענין יהודי

להזמנות: 02-804-3333